

Дидактичний матеріал з української мови

Робота над виправленням помилок

Завдання для корекційної роботи з української мови розробила Підвальна Лариса Анатоліївна, учитель української мови і літератури, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії комунального закладу «Гуляйпільська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів» Гуляйпільської районної ради Запорізької області

Робота над виправленням помилок

Завдання 1:

1. До теми «**Орфографія**». Вставити, де потрібно, пропущені літери та знаки (м'який знак чи апостроф)

Ро (с,з)садник, лібрето..о, а..нали, хворос..няк, варшав..янка, аж..отаж, пів..яблука, вар..ете, (з,с)чинити, пропус..ний, камін..чик, пис..нути, бояз..кіс..ть, різ..б..ярство, комп..ютер, порт..ера, баро..ко, жаліс..ний, (з,с)цілити, ан..отація, хрусн..ути, проїз..ний, мавп..ячий, ін...екція, інтриган...ський, духм..яний, конс..ерж, фо...є, пів...юрти, івано...франків ці, ж...рі.

2. До теми «**Лексика**». З'ясувати лексичне значення підкреслених слів (за потребою звернутися до тлумачного словника). Підкреслені слова ввести в речення.

Завдання 2:

1. Напишіть разом, через дефіс чи окремо слова:

Вище/названий, вельми/шановний, військово/полонений, на/все/біч, навчально/виховний, перекоти/поле, всього/на/всього, коли/не/коли, раз/у/раз, наче/б/то, мов/би, жар/птиця, лисичка/сестричка, хліб/сіть.

2. Напишіть разом, через дефіс чи окремо словосполучення:

Чорно/морський флот, чорно/білий фільм, народно/пісенна творчість, народно/визвольний рух, жовто/гаряча квітка, жовто/блакитний прапор, сніжно/біла тканина, біло/сніжна вершина, науково/доведений факт, науково/фантастичний твір, м'ясо/молочні продукти, м'ясо/заготівельний пункт, суспільно/корисна праця, суспільно/політична криза, ніжно/рожеві шпалери, ніжно/листа береза, тепловозо/будівний завод, тепловозо/вагонне депо.

Робота над виправленням помилок

1. Культура мовлення

1. Поставити наголоси в словах (самоконтроль – орфографічний, орфоепічний словник).

Річковий, локшина, перепис, соломина, дрова, візьмеш, наздогад, терези, католицький, яловичина, черствий, партер, щавель, нудний, розповісти, вільховий, прошарок, бадьоріший, натщесерце, справіку, щелепа, кропива, мозолистий, причіп, поталанило, печемо, ялинковий, надвоє, шовковий, напихваті, допізна, скубти, прогін, неспроста.

2. Передати звукописом підкреслені слова.

2. До теми «Лексика». Доберіть українські відповідники до слів іншомовного походження (за потреби скористайтеся словником іншомовних слів):

Бар'єр _____

Ансамбль _____

Антитеза _____

Рекомендація _____

Акуратний _____

Пунктуальний _____

Фон _____

Поліфонія _____

Робота над виправленням помилок

1. До теми «Іменник»

1. Утворити форми іменників:

1) родовий відмінок однини:

млин _____

барвінок _____

апарат(установа) _____

конус _____

Сейм _____

2) родовий відмінок множини:

спальня _____

львів'янин _____

весілля _____

море _____

круча _____

3) орудний відмінок однини:

проводир _____

Ігор _____

Чаплін _____

розкіш _____

Бабкін _____

4) кличний відмінок:

тітуся _____

тесляр _____

Катря _____

Джек _____

сім'я _____

ясен _____

Сахалін _____

вид _____

зал _____

вишняк _____

колоквіум _____

грузин _____

область _____

життя _____

буря _____

дно _____

туш (фарба) _____

груша _____

рій _____

матрац _____

кілля _____

батько _____

книжка _____

знавець _____

смерть _____

швець _____

Ілля _____

Робота над виправленням помилок

До теми «Лексикологія. Фразеологія».

1. Доберіть українські відповідники до слів іншомовного походження (за потреби скористайтеся словником іншомовних слів):

Бар'єр _____

Ансамбль _____

Антитеза _____

Фон _____

Акуратний _____

Рекомендація _____

Пунктуальний _____

Поліфонія _____

2. Продовжити синонімічні ряди:

Ледарювати _____

Говорити _____

Бити _____

3. Подайте тлумачення фразеологізмів:

Битися як горлиця, душа не з лопуцька, з горобину душу, губи вмочити, збитися з дороги, кум королю, прибитий на цвіту, підбивати клинці.

4. Замінити фразеологічні звороти одним словом того самого лексичного значення:

Мати намір, збити з пантелику, дійти згоди, вставати з місця, вийти з труднощів, вибиватися із сил, з гріхом пополам.

5. Доберіть до кожного з наведених фразеологізмів слово-синонім, яке передавало б його значення:

Іти по п'ятах, як кіт наплакав, поставити на ноги, вдарити по руках, хоч греблю гати, на вус намотати, горою стояти, бути на сьомому небі, під ногами плутатися, покласти зуби на полицю, пустити червоного півня, стати на рушничок, чортова дюжина.

6. Дібрати фразеологічні синоніми до фразеологізмів:

Вилами по воді писано; лебедина пісня; відкрити Америку; грати першу скрипку.

Робота над виправленням помилок

До теми «**Правопис іменних частин мови**»

1. Поставити числівники та іменники у відповідній відмінковій формі:
Пшеничні поля розкинулися на 556 гектар...
На підприємстві працює близько 650 робітників...
Призначили зустріч з 1784 жителями... села.
Автобуси з 5874 екскурсантами....

2. Утворити форми 1 і 2 особи однини та 3 особи множини теперішнього чи майбутнього часу і 2 особи однини наказового способу:
Запобігти, пилюсосити, насипати, сісти, свистати, сопити, тягти, стелити, плескати.

3. Напишіть правильно, вживаючи велику чи малу літеру:
(П,п)алац урочистих подій, (П,п)алеоліт, (В,в)енера (М,м)илоська, (В,в)есвітня (Р,р)ада (М,м)иру, заповідник (Б,б)іловезька (П,п)уща, (С,с)вято (П,п)еремоги, (О,о)рден (П,п)очесного (Л,л)егіону, (Ф,ф)ранківський стиль, (П,п)ечерська (Л,л)авра, (Н,н)ародний рух України, (П,п)ерун, (П,п)резидент (А,а)кадемії (Н,н)аук України, (П,п)резидент України, (П,п)анамський (П,п)ерешийок.

4. Утворити прикметники від географічних назв:
Банська Бистриця, Ріо-де-Жанейро, Руде Село, Коста-Рика, Усть-Путила, Гаага, Калош, Прип'ять, Атлантик-Сіті.

5. Утворити присвійні прикметники від поданих іменників:
Матвій, Матвійко, Матвійчик, Матвієчко, Матюха, Лідія, Лідонька. Лідуня, Лідуся, Ліля, зять, Шевченко, Віталія, свекруха, Мишко, невістка, сестра, Віталій, Олесь, Олесья, Онися, Бенедьо, Мелашка, Тетянка, Оришка, донька, дочка, донечка, доня.

Робота над виправленням помилок

Культура мовлення

1. Ненормативні дієприкметники замінити нормативними утвореннями (у тому числі описовими зворотами):

Завідуючий кафедрою, друкуючий пристрій, конкуруюча фірма, бажаний відпочити, початкуючий поет, працююча людина, пояснююча записка, прилягаюча територія.

2. Пояснити слововживання, утворивши словосполучення або речення:

облік – обличчя, вираз – вислів.

3. Відредагувати речення :

1) Правосуддя на Україні здійснюється винятково на основі діючого законодавства.

2) Загрожуючий економічний стан країни змушує вживати попереджувальних заходів щодо дальшої кризи.

3) Серед ділових паперів важливе місце відводиться листу, бо це один із самих поширеніших ділових документів.

4) Відповіді на питання слухачів по каналам прямого зв'язку будуть дані в слідуючій передачі.

5) Консультації з англійської мови відбуватимуться по вівторкам.

6) Мій брат читає по складам.

7) Йому бракує ще знаннів.

8) Влітку ми мандрували по горам і долинам.

9) Серед міроприємств по відзначенню цього свята були слідуючі: промова, виступ музикальних колективів.

10) Неповторного прикусу, самого кращого аромату надають чаю лікувальні трави.

4. Виправити помилки. Обґрунтувати виправлення:

Більш яснійший, менш рішучіший, самий розумний, сильніший мене, найдобрий, найбільш дешевий, за дуже великий.

Робота над виправленням помилок

До теми «**Ненаголошені голосні в корені слів**»

1. **Вибірково-розподільний диктант**

Записати слова у відповідні колонки, уставляючи потрібні голосні.

Пояснити правопис ненаголошених голосних у корені слів за допомогою правил:

I. Ненаголошені голосні в корені слів, що перевіряються наголосом.

II. Ненаголошені голосні в корені слів, що перевіряються за словником.

III. Ненаголошені голосні в корені слів входять до складу буквосполучень –оро, –оло, –ере, –еле.

Б..р..говий, абон..мент, в..р..скун, бакт..рія, в..р..тено, газ..тяр, гл..бочина, др...йфувати, др...жати, од..ниця, пат..фон, в..р..сневий, в..ршина, п..л..на, р..веранс, р..візія, р..дати, р..льеф, тв..рдиня, р..бристий, р..вучи, т..атрал, р..френ, п..л..ринка, р..зонанс, т..лятко, т..мненький, х..жацтво, щ..б..туха, в..лос..пед.

2. Дослідження-моделювання. Скласти народні вислови, добираючи їхнє закінчення з другої колонки. Обґрунтувати написання ненаголошених голосних у коренях виділених слів. Визначити, до яких частин мови належить виділені слова.

Чого навчився,	.....а практика – зол..то.
Науки ні вода не затопить	.....того за пл...чима не носити.
Наука – срібло	.....літ не збавить.
Грамота не хв...роба	....то на старість як знайдеш.
Чого в молодості навчився,	....ні в..гонь не спалить.
Не кайся рано встати,	....пізнають із плодів.
Учителя і д..р..во	.... коли в..ршки лише хапать .
Не на користь книжну читать, ...а зам...лоду вчитись.	

3. Дослідження-зіставлення. Прочитати пари слів. Дослідити, чи змінюється лексичне значення зі зміною голосної літери в корені. Увести подані пари слів у словосполучення.

Грузький – грязький; літальний – летальний; сильце – сільце; вітати – витати; дотувати – датувати; веліти – воліти; багатир – богатир; пестун – пустун; валюта – волюта.

Робота над виправленням помилок

До теми «Чергування голосних»

1. Вибірковий диктант.

Виписати дієслова, зі зміною яких відбувається чергування голосних **о – а**.
Проілюструвати прикладами.

Вигравати, заганяти, визволяти, вилазити, ломити, відштовхувати, галасувати, допомогти, хвалити, поскакати, дозволяти, пригадувати, викотити, мовчати, прискорювати, вихапати.

2. Дослідження-моделювання. Скласти словосполучення так, щоб подані власні назви виконували роль залежного слова у формі родового відмінка. Пояснити чергування голосних.

Зразок: Київ – подорож до Києва.

Харків, Миколаїв, Чернігів, Львів, Кривий Ріг, Немирів, Бердичів, Васильків, Виноградів, Глухів, Жашків, Красилів, Обухів, Очаків, Рахів, Чугуїв.

3. Дослідження-відновлення. Записати народні вислови, розкриваючи дужки. Визначити, у якій формі вжито дієслова. Довести, що в них відбувається чергування голосних **е – і, е –и**.

За рідний край – хоч (помирати). Береженого і Бог (берегти), а козака шабля (стерегти). Козак, як голуб: куди (не прилетіти), там і пристане. Коли (стелитися) доріжка, козакові не до ліжка. Не поговоривши з головою, (не брати) руками. Коли не дуж, то й (не братись) за гуж. Відкладену роботу снігом (замести). Що сьогодні (утекти), то завтра не зловиш. Не навчишся плавать, поки у вуха води (не набрати). (Не братися) не за своє діло. За невміння (драти) реміння. Вік учись, а дурнем (померти).

4. Творче конструювання. Від поданих слів утворити іменники II відміни середнього роду. Пояснити правопис їх. Назвати орфограми. Визначити, при творенні яких слів чергування голосних відбувається, яких – ні. Пояснити чому.

Зразок. Дорога – бездоріжжя.

Межа, борода, лівий берег, голова, голос, пороги.